

POROD: NÁVRAT K INTIMITĚ

„(Tvé dítě) vzniklo ve spojení šťáv při milování, kdy všechny vaše údy se objímaly a pronikaly do sebe. Vzedmutý oceán, bouře to byla a vody vzdálené spolu zápasily. Najednou tu byl (ten) maličký, ruce měl spoutané a neviděl paprsky slunce. Potom ho Asalluchi, syn boha Enkiho, spatřil a uvolnil mu všechna pouta. Ukázal mu, kudy má vyjít a otevřel mu cestu. (Neboj se), sedni do podřepu, my jako bohyně rodičky víme, (jak dítě) přichází na svět. Podívej, ke dveřím hovořím a říkám: „Otevřete se!“ Branka se už uvolnila a dveře žádné nejsou. Nech rybičku vyrazit na cestu, sama ho vypusť!“
(Mezopotamské zařikávání k porodu, 17. století př. n. l.)

Porod, vstup člověka do stvořeného, fyzického světa, je magickým okamžikem jedinečného významu. Jako by nestačil samotný zázrak početí... Nová bytost se v plynutí moudrého přírodního řádu formuje v lůně matky a ve svůj čas se vydá na svoji první odvážnou cestu – cestu oddělení od matčina těla a samostatného vstupu na tento svět. Pro všechny zúčastněné – matku, dítě i pomocníky při porodu – může být tato chvíle nepřekonatelným posvátným okamžikem. Taková je jeho přirozenost.

Z dokumentů, mýtů i archeologických nálezů víme, že porod byl ve starověku tím, čím skutečně je – okamžikem mezi životem a smrtí. Ženy se často vdávaly po menarché (po 13. roce věku) a ne všechny kultury chránily mladé dívky před raným těhotenstvím. V mýtu bohyně podsvětí Ereškigal říká: „Oplakávám muže, kteří opustili ženy své, oplakávám dívky, jež z klína svých manželů vyrvány byly, slaboučké děti oplakávám, jež předčasnou smrtí skonaly...“ Ženy málokdy přežily třicátý rok života, polovina dětí umírala do pěti let. Úmrtnost matky i dítěte při porodu byla vysoká, nicméně nikdy nebyla příčinou zániku etnika. Z úhlu pohledu našeho technicky vyspělého lékařství se zdá nepředstavitelné, že vůbec některé ženy a děti přežily. Ano, přežily, a porodnictví bylo lékařským oborem na svoji dobu velice propracovaným. Dnes si osvětenější porodníci, praktické porodní asistentky, vědomé matky a psychologové či psychoterapeuté pracující s traumatem uvědomují, že je nutné změnit přístup k porodu a rodičkám tak, aby bylo respektováno jak fyzické, tak psychické zdraví matky a novorozence. Starověký pohled na přirozený porod může být inspirací.

Není náhodou, že v hodině narození se v Sumeru sestavoval horoskop dítěte. V okamžiku, kdy vyklouzlo z lůna, jako by se zastavil svět: holografický obraz této chvíle nese v síti života zprávu o vtělení duše a jeho úkolu v daném životě. Při porodu matce a porodním bábám pomáhají bohyně – rodičky. Ty jsou vyzývány na pomoc, přinášejí podporu a úlevu a novorozenci i matce žehnají a věští osud. Když dítě vychází z lůna, vkládají ženě do vagíny drahokam, takže se narodí s drahokamem na hlavičce. (Bohyně Inanna/Ištar si při sestupu do podsvětí odepjala „z porodních kamenů pás“.) Při porodu je bábami recitován mýtus o stvoření člověka. V té chvíli je žena bohyní – stvořitelkou, plní úkol božského Ženství a je s ním spojena. Právě Bohyně – matka stojí v čele sumerských „božských rodiček“. Ty jsou pojmenovány podle svých úkolů. Jména mohou odkazovat na mýtus o stvoření lidí ze země, tedy ze samotného těla Bohyně Matky: Hrnčířka, Sochařka země, lidí a bohů, Porodní bába božstev, Tesařka, Velekněžka, co zná dělohu, Stvořitelka všeho s dechem života, Stavěčka krvácení (placenty), Tišitelka (porodních bolestí), Rodička, Prohlížečka rodidel (doslova: Ta, jenž pohlíží do ženského klína mezi roztaženými nohama), Znalkyně plodové vody, Paní porodní čelenky. Porodní čelenka byla pruhem textilií, který si porodní báby ovinuly kolem hlavy a v případě nedostatečných porodních stahů jím, tedy čelem, tlačily rodičce na břicho. Zajímavé jsou jazykové souvislosti slova: „Paní čelenky“ byla bohyně Nintu, v tomto svém poslání pojmenovaná „Nin-men-na“, kde „men“ je „čelenka“. Výraz byl později používán pro královskou korunu ve smyslu „boží vyvolenosti“. Velký

význam se přikládala placentě. Byla pečlivě zkoumána a používána k věštění a magii. Dohromady s plodovou vodou byla „považována za dar, kterým bozi při stvoření obdařili ženy, aby zajistili výživu a existenci plodů v prenatálním stadiu života.“ Podle některých badatelů mohl být výraz pro placentu jazykově spojen s výrazem označujícím kosmické a sladké vody, tedy výživu lidstva v těle matky Země - tentýž úkol, jaký má placenta, pouze ve větším měřítku.

„A ještě něco cenného se dozvěděly od žen v šekemském údolí: nešlo o bylinu či nějaký nástroj, ale o píseň zpívanou při porodu, což byl nejvíce utišující balzám, jaký Inna či Ráchel použily. Při té písni se rodícím ženám lehčeji dýchalo a kůže se spíše pružně poddávala než praskala. Zmírnila nejhorší bolesti. I ty, které zemřely – protože i při asistenci tak zkušené porodní báby, jako byla Inna, některé nepřežily -, se nebojácně usmívaly, když se jejich oči navždy zavíraly. Zpívaly jsme: „Neboj se, ten čas už nadchází, neboj se, tvé kosti jsou silné, neboj se, pomoc se blíží, neboj se, Gula je blízko, neboj se, dítěátko už je u dveří, neboj se, chlapec bude žít k tvé poctě, neboj se, porodní bába má šikovné ruce, neboj se, pod tebou je země, neboj se, máme vodu a sůl, neboj se, maminko, neboj se, matko nás všech....““ (Anita Diamant: Červený stan)

Z Egypta již známe kromě porodních cihel také porodní stoličku s otvorem pro dítě. Porodní báby používaly obsidiánový nůž, jenž měl kromě praktického i nám neznámý kultický význam. Velký význam byl opět přikládán placentě a pupeční šňůře: uchovávaly se a pohřbívaly jako „božský základ“ narozeného člověka. Z nalezených papyrů mj. vyplývá, že egyptské kněžky – porodní asistentky prováděly těhotenské testy, zaváděly ženám antikoncepční tělíška, případně připravovaly jiné antikoncepční prostředky založené na znalosti fytotherapie a přírodních drog, vedly porody a prováděly i složité gynekologické operace. Bohyní Matkou byla Isis, paní magie, „Veliká lékařka“, patronka chrámů a částí chrámů, jež sloužily jako porodnice (např. v Heliopolis, kde byl chrám pro rodičky nazýván „Domem života“). Při porodu byl často volán bůh Bes, podivná bytost trpaslíka se lvími rysy, jehož úkolem bylo přinášet skrze hudbu a veselí úlevu v porodních bolestech. Bes byl nejen ochráncem rodících žen, ale i sexuality a erotiky. Podobu Bese měly často vytetovanou na stehnech egyptské hudebnice a prostitutky. Hudba hrála při porodech v Egyptě velkou roli: porod provázela hra na posvátný nástroj považovaný za symbol bohyně Hathor – sistrum. Vibrace zvuku vydávaného tímto nástrojem byly vnímány jako pozitivní, očišťující energie lidí i prostoru a uvolňující stres a napětí. Královské porody byly doprovázeny bubnováním. Osud člověka určovaly bohyně - sudičky „sedm Hathor“, míru životní energie odměřoval bůh Šai („Ten, který určuje“). Velký důraz se v Egyptě kladl na pojmenování dítěte, a to i v případě, že při porodu zemřelo – Egypťané pracovali s energií jména, vnímali, že jméno dává nositeli moc a život. Beze jména jako by nebyl, pro obřady bylo důležité jméno zachovat. Jak z Egypta, tak z Předního Východu známe pohřby zemřelých novorozenců pod prahy či podlahami domů – mrtvé děti tak zůstávaly součástí rodiny a patrně plnily úkol, který dnes už neznáme. Pokud porod proběhl zdárně, žena byla dva týdny chráněna (objevuje se termín „očišťování“ od porodní krve): o domácnost se staraly příbuzné ženy a matka mohla odpočívat a starat se o své miminko. Kojení působilo jako přirozená antikoncepce do dvou až tří let dítěte. S ohledem na pozdější biblický přístup je zajímavé, že Egypťané ještě neodsuzovali a nediskriminovali nemanželské děti a předmanželskou i manželskou sexualitu považovali za radostnou a zásadně důležitou součást jak pozemského, tak posmrtného života.

„Hle, rty jejich jsou sladké, (sladké jako hrozny vína). V polibku – a početí, v objetí – a těhotenství. Usedl a počítal: do pěti pro růst a do deseti k plnému konci. Sehnuly se a porodily, porodily bohy vznešené, hladovce, syny dne, sající z bradavky prsu Dámy.“ (KTU 1.23 ugaritský mýtus „Šachar a Šalim“) „Šla a obrátila se v (konvulzi), ve vznešené, v krásné (bolesti Košarat). Kráva, kráva buvola

porodila (Baalovi) a divokého býka (Synu Daganovu), objala kráva..a přikryla jej dvěma...a vystoupila pupeční šňůra její a placenta její...“ (KTU1.10.iii ugaritský mýtus „Láska Baala a Anat“)

Úryvek z ugaritského mýtu o početí a porodu venušanského božstva Šachara (Rozbřesk – „Jitřenka“) a Šalima (Soumrak – „Večernice“) je vysloveno několik nám již známých skutečností. Početí, těhotenství a porod jsou vnímány jako jedna sexuální zkušenost, porod je považován za sexuální prožitek srovnatelný s početím (opakující se obrat „rozkoš porodu“ evokuje orgasmický porod). Do pátého lunárního měsíce dítě překonává kritické období růstu plodu, v pátém měsíci matka cítí první pohyby (podle mystické tradice jde o okamžik vtělení duše do tvořícího se těla), po porodu jsou děti přiloženy k prsu matky – v tomto případě k prsu Dámy Ašery mořské, matky ugaritských bohů, jejíž božskou dvojicí byla Rachmaj, „Děložná“. V ugaritských mýtech mají početí, těhotenství i porod na starosti bohyně – rodičky zvané Košarat. Jsou to ony, kdo „laskavě skýtají slasti lůžka početí, vrcholné potěšení lůžka porodu.“ (Mýtus o Danelovi). Jsou zvané „Jasněny, dcery Halelovy“ a je jich sedm: Věnná, Darosvatebnice, Vášněnka, Otvíratelka (lůn), Zaplakalka (prvního dětského křiku), Stáleploditelka, Dobrotilka. Semitský kořen „kšr“ znamená „být šikovný, zručný“, v hebrejštině potom „být správný“, „být šťastný“. Mužským protipólem Košarat jsou Košarim, záhadné mytické bytosti, jejichž úkolem je omývat mrtvé a připravit je k pohřbu: „Sestoupím ze života svého, umyjí mě Košarim“ (Mýtus o Baalovi a Jamovi). V této souvislosti připomeňme tvrzení (a regresní vzpomínky) některých autorek, že v chrámech kněžky nejen vedly porod tak, aby byl dnešním termínem „přirozený a orgasmický“, ale i umírající pacienty přiváděly k orgasmu, aby ve vytržení, v okamžiku extáze, oddělili duši a ducha od těla a ty se snadněji navrátily do svého kosmického Zdroje. Ve starověkých textech se termín pro „orgasmus“ vyskytuje poměrně často, ovšem nikoliv jako pojem, ale jako pocitový výraz, nejčastěji spojený s „horkostí“ („být vzrušený, vášnivý, počít“ jazykově souvisí s kořenem slova „horký“, „vřelý“, v semitských jazycích „chmm“).

„Zpívám (nyní o) bohyních Košarat, dcerách Halelových – Jasněnkách, dcerách Halelových, pána Gml (srpku měsíce?), sestupují do záhonů, do hájů olivových, které (vedou) k úspěchu spolu s Laskavým, s Elem, který je milostivý. Hle, v ústech svých počet jejich, na rtech svých vyčíslení (jejich): Věnná a Darosvatebnice, Vášněnka s Prvoroditelkou, Zaplakalka se Stáleplodilkou a Dobrotilka, nejmladší Košarat.“ (KTU 1.24 ugaritský mýtus „O Nikale a Košarat“)

Co zůstalo ze starověkého vnímání porodu v Bibli? V první zprávě o stvoření muže a ženy Bůh přikazuje: „Ploďte se a množte se a naplňte zemi.“ Potomstvo je tedy smyslem života. Bohyně Košarat se staly obecným podstaným jménem „hojnost, šťastný život“: „Bůh, jenž osamělé usazuje v domě, vyvádí vězně k šťastnému životu (košarot)...“ (Žalm 68:7) Neplodnost byla největší tragédií manželského páru, tradičně byla přisuzována ženám. Je to Bůh, nikoli Bohyně Matka, bohyně – rodičky či žena – matka, kdo ovlivňuje početí a porod dítěte. V rabínských komentářích byl „boží zázrak“ početí a porodu často zdůrazňován popisem údajných tělesných defektů, kterými matky trpěly (vysoký věk a menopauza, chybějící děloha apod.). Známé jsou příběhy, ve kterých bůh trestá muže tím, že způsobí neplodnost jeho žen: ženské tělo je tak používáno (či spíše zneužíváno) v boji o moc mezi „hřešícím“ pozemským mužem a „trestajícím“ nebeským bohem „Otcem“. Ve spodních vrstvách příběhů neplodných žen v Bibli (Sára, Ráchel, Chana) tušíme mnoho smutku a bolesti, sociálního vyloučení, nutnosti smíření se s náhradními manželkami či konkubínami vlastního manžela. V pozdějším rabínském judaismu byla bezdětnost manželů právoplatným důvodem rozvodu partnerů: doporučován byl po deseti letech neplodného manželství. Ženy svoji hodnotu spojovaly s mateřskou rolí: jejich cena spočívala v rození dětí, především synů (biblický výraz překládaný

„děti“ je v originále „*banim*“, „synové“). Duchovní, vnitřní „plodnost“ ženy, její moudrost a přínos komunitě a světu jiným způsobem než fyzickým mateřstvím, nebyla ceněna.

O konkrétních metodách porodnictví se Bible nezmiňuje, snad s výjimkou porodních cihel v textu o porodních bábách v Egyptě, které se ovšem „ztrácejí v překladu“ a jsou důkazem vnášení našeho kulturního pojetí do zcela odlišného kontextu: „Egyptský král poručil hebrejským porodním bábám... „Když budete pomáhat Hebrejskám při porodu a při slehnutí zjistíte, že to je syn...“ Překlad „při slehnutí“ je v originále doslova „a uvidíte nad kameny, že je to syn“. Jde nepochybně o porod na porodních cihlách v přirozené poloze podřepu či předklonu. (Připomeňme, že pro lékaře pohodlná poloha rodičky vleže je novodobá a z hlediska pomocného působení gravitační síly není pro rodičku podpůrná.) Dále jsou v Bibli metaforicky zmiňovány „porodní bolesti“ jako cesta od starého k novému (Izajáš 42:14). Několikrát je použito označení boha JHWH jako „Matky“ (Izajáš 45:8-12, 66:13), jde však pouze o příměry. Bůh je milosrdný, „*rachum*“ – děloha, ženský tvořivý orgán „*rechem*“, byl spiritualizován a odejmut ženskému tělu, které už nemá posvátnou sílu Bohyně Matky – stvořitelky všeho živého. V pobiblické židovské literatuře je téma porodu pečlivě zkoumáno především z lékařského hlediska. Na bedrech rabínů – zákonodárců leželo nelehké břímě zachovat kontinuitu ohroženého společenství bez státu a bez vládců. Pružnost zákonů je obdivuhodná, mj. povoluje antikoncepci v případech, kdy by byl těhotenstvím ohrožen život matky, při porodu až do vyklouznutí hlavičky staví život matky nad život dítěte (na základě úvahy, že smrt matky by s největší pravděpodobností měla za následek i smrt dítěte) a podporuje manželský sexuální život. Nicméně stále šlo o mužskou kontrolu nad ženským tělem (jako v případě menstruace, jak jsme o tom již mluvili). Ženy samy si nepochybně ústně předávaly mnoho rad a návodů, jejich záznamy však pocházejí až z pozdní doby (pražská rodačka Rivka Tikliner, 16. století). Na náhrobcích ctnostných žen je zmiňováno, že dodržovaly příkazy „*chana*“: oddělování těsta při pečení šabatového chleba *chala*, dodržování pravidel menstruačního oddělení a zapalování šabatových svící. Trestem za nedodržování těchto příkazů byla podle učenců smrt při porodu. Z pozdějších dob známe např. amulety proti „démonce Lilit“, která údajně krade rodičkám novorozence. Plodnost židovských žen měly zajistit různé praktiky vesměs spojené s mužským náboženským establishmentem, např. požehnání významných rabínů či návštěvy a modlitby u hrobů zbožných učenců. Být matkou je dodnes v tradičních ortodoxních a ultraortodoxních židovských kruzích znakem hodnoty ženy.

V antické společnosti byla infanticida platným římským zákonem až do roku 374 n. l.: otec měl výhradní právo odmítnout vychovávat dítě a přikázat své manželce potrat nebo odevzdat novorozeně. Byl to důsledek preferování synů před dcerami, odkládána byla především děvčátka. Porod byl znečišťující, žena po něm podstupovala očistné obřady (kropení vodou či krví selete, koupání v moři, pálení síry). Bohyním porodu – Artemis, Eleitheie či Démétér – byly věnovány porodní šaty a pás nošený v těhotenství.

Křesťanskou společnost zásadně poznamenalo pojetí sexuality jako „dědičného hříchu“ a obvinění mytické postavy Evy, „pramatky a vzoru všech pozemských žen“, z jeho uvalení na lidstvo. Biblický verš „Velice rozmnožím tvé trápení i bolesti těhotenství, syny budeš rodit v utrpení, budeš dychtit po svém muži, ale on nad tebou bude vládnout...“ (1. kniha Mojžíšova 3:16) shrnul trest se silou kletby. Slova v textu, který získal statut „posvátného“, „bohem inspirovaného“, upevnila nenávistný postoj k ženám a jejich jedinečné mateřské roli. Právě na tento verš se středověcí křesťanští kazatelé odvolávali, když zakazovali porodním bábám ulevovat ženám při porodních bolestech. Děti byly počaty „v hříchu“ a měly se narodit v bolesti. Tento úchylný názor byl vydáván za „boží vůli“. Jeho důsledky nese naše kultura v podobě kolektivního ženského hněvu, ponížení a odtržení od své

životodárné mateřské role, dodnes. Jak obrovský je to rozdíl oproti starověkým textům, které zcela přirozeně spojují radosti sexuality, těhotenství a porodu!

„Ivana: „U porodu dochází k uvolňování prolaktinu do organismu a děje se tomu také při orgasmu. Po každém svém porodu jsem měla potřebu dosažení orgasmu pro vyrovnání se s porodem, pro zpracování tohoto zážitku v pozitivní zkušenost, pro upevnění toho důležitého, pro optimální budování vztahu mezi mnou a mým dítětem... O tom, že je orgasmus léčivý, se ve svém životě přesvědčuji opakovaně.“ Michaela: „Přesně tohle je, Ivano, téma, které zůstává skryto: a to, že porod prostě patří do přirozeného vývoje ženské sexuality a hlavně má neoddiskutovatelný sexuální náboj. A tak jak zachází společnost se sexualitou, zachází většinou i s porody.“ (Mrowetz, Antalová, Chrastilová: Bonding – porodní radost)

Můj osobní porodní příběh – jsem matkou dvou dcer – se podobá mnoha jiným. Zážitek ponížení, nežádoucích zásahů, rušivých, hrubých projevů, ve chvílích největší zranitelnosti a intimity, mi způsobil traumata, která se dlouho hojila. Z tzv. poporodní péče (byla jsem zcela v pořádku) nezapomenu na chvíli, kdy do pokoje v porodnici přišel lékař s mladými muži – mediky, a my, ženy rodičky, jsme před nimi musely roztáhnout nohy, aby se podívali ...na co vlastně? Na naši posvátnou vagínu, božský zdroj života? V tu chvíli přetekla míra mé poslušnosti „dcery patriarchálního řádu“. Po návratu domů jsem zašla za oním lékařem – gynekologem a se slovy „Nelíbí se mi, když je gynekolog muž, odcházím a budu hledat respektující ženu - lékařku“ jsem odešla z jeho péče. Druhý porod, na který jsem se již vědomě připravovala a částečně si ho vedla, byl i díky přítomnosti vnímavé porodní asistentky velikým zážitkem pro mne - a věřím, že i pro moji dceru. Poznala jsem při něm to, co ženy mají poznat: svoji sílu. Sílu ženy, jež je naladěná na mnohem mocnější síly světa a vesmíru, síly, jež pramení z hlubokého řádu přírody a řídí se vlastní moudrostí každé buňky těla matky i dítěte. Napojila jsem se na sílu, kterou ve starověku nazývali „Bohyní“, a byly jsme jedno. Věděla jsem, co mám dělat – byla jsem vedena, nikoli lékařem. Byl to zážitek, který nezadržitelně zahájil moji velkou osobnostní proměnu (pesimista by řekl „krizi“): při porodu zemřela dívka a narodila se žena. A ta dalších sedm let hledala, co to znamená, v tomto zraněném světě.

Dnes jsem přesvědčená, že je to strach ze skutečné, autentické ženské síly a potřeba mocných ovládat masu od samotné chvíle zrození, co vedlo ke zneuctění mateřské role a ponížení posvátného aktu porodu v patriarchátu a k jeho ovládnutí muži. Ve středověku bylo porodnictví z rukou žen odejmuto: porodní báby byly vytlačeny na okraj společnosti, jejich místa (po získání jejich znalostí a zkušeností) byla zaujmata lékaři. Ženy na univerzitách nemohly studovat až do 19. století. Známou skutečností je osočování porodních bab z čarodějnictví mocenským establishmentem křesťanských církví (mimo jiné proto, že učily ženy antikoncepčním metodám či vyvolání potratu) a jejich upalování na hranicích. Porodní báby a jejich znalosti získané předáváním ženské moudrosti, ženským sdílením a žitou zkušeností, byly považovány za nebezpečné a později nevědecké. Jejich pronásledování pokračuje v naší zemi, podivně zakonzervované ve směsi strachu a zpuštěné nezralosti, dodnes v podobě tažení proti porodním asistentkám. Dnes už se porodní asistentky neupalují, dnes se odsuzují k pokutám a zákazu činnosti. Je to pokrok? Jistě, ale...

Nové paradigma vyrůstá vedle stávajícího starého, jež se hroutí, a přesto se odmítá vzdát mocenských pozic. V tom novém je toho mnoho – partnerství léčitele a léčeného, úcta k lidskému tělu, duši i duchu, úcta k vlastní svobodné volbě, doprovázení, nikoli vedení, jistění, nikoli preventivní zásahy, korektní domluva, respekt k přirozenému procesu porodu bez časových plánů od-do a tabulek, respekt k intimitě, jež rodička potřebuje k naladění na proces a vnitřní děje... A nad tím

vším – úžas a pokora nad silou, jež přesahuje všechny naše nastudované znalosti. Silou života a jeho zrození, na okraji propasti, kde je možné vše.